

TERI PRAČET

ROMAN O DISKSVETU
ZIMOVNIK

Prevela
Nevena Andrić

Laguna

Naslov originala

Terry Pratchett

WINTERSMITH

Copyright © Terry & Lyn Pratchett, 2004

First published as Wintersmith in 2006 by Random House
Children's Publishers UK, an imprint of The Random
House Group Limited which is part of the Penguin
Random House group of companies

Discworld® is a trademark registered by Terry Pratchett

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

Illustrations copyright © Paul Kidby, 2006

UPOZORENJE

Deco! Izazivanje Armagedona može da bude opasno.
Ne pokušavajte to u svojim domovima.

POSVETA

Autori bi želeli da se pridruže demonu Krouliju
i posvete ovu knjigu uspomeni na

G. K. Čestertona

Čoveka koji je znao šta se zbiva.

SADRŽAJ

<i>Uvod: Figlovski rečnik</i>	<i>9</i>
<i>Prvo poglavlje: Veliki sneg.</i>	<i>13</i>
<i>Drugo poglavlje: Gospođica Nevera</i>	<i>24</i>
<i>Treće poglavlje: Tajna koju skriva bofo</i>	<i>56</i>
<i>Četvrto poglavlje: Pahuljice</i>	<i>86</i>
<i>Peto poglavlje: Važan dan za gospođicu Neveru . .</i>	<i>114</i>
<i>Šesto poglavlje: Stopala i klice</i>	<i>140</i>
<i>Sedmo poglavlje: Ples se nastavlja.</i>	<i>172</i>
<i>Osmo poglavlje: Rog obilja.</i>	<i>210</i>
<i>Deveto poglavlje: Zeleni izdanci.</i>	<i>233</i>
<i>Deseto poglavlje: Odlazak kući</i>	<i>253</i>
<i>Jedanaesto poglavlje: Čak i tirkiz</i>	<i>260</i>
<i>Dvanaesto poglavlje: Štuka</i>	<i>266</i>
<i>Trinaesto poglavlje: Kruna od leda</i>	<i>278</i>

UVOD

Figlovski rečnik

prilagođen lepo vaspitanima i osetljivim dušicama
(još nedovršeno delo iz pera gospođice Prodornije Čarle)

Aman zaman! – uzvik koji može značiti štošta, od „zaboga“ do „prekipelo mi je i sad će biti belaja“

Basma – čarolija, čin, magijski nametnuta obaveza; *ne* poučna priča o životinjama

Crći za nečim – očajnički čeznuti, kao u primeru „crko’ za šoljicom čaja“

Dohakala nam kob – stigla nas je sudbina i sad moramo da se suočimo s njom

Golembaći – ljudska bića

Gonagl – klanski bard, vičan sviranju instrumenata, pisanju i pevanju pesama i pričanju priča

Kelda – predvodnica klana i, naposletku, majka većine pripadnika klana. Figlovske bebe su vrlo sitne i kelda ih za života rodi na stotine.

Klonjara – klozet

Kuku nama – uopšteni uzvik koji izražava očajanje

Mlačak – slaba osoba

Nadrozgan – *uveravaju* me da to znači umoran

Naročiti melem za ovce – nažalost, verovatno loš viski iz domaće radinosti. Njegovo dejstvo na ovce je nepoznato, ali kaže se da je pastirima zdravo da popiju koju kapljicu u hladnim noćima, a Figlovima bilo kad. Ne pokušavajte da ga pravite kod kuće.

Očure – oči

Ovčure – one vunaste životinje što pasu travu i kažu „beee“. Lako ih je pomešati sa organima vida.

Parnja – Može se videti samo u velikim figlovskim humkama u planinama, gde ima dovoljno vode, pa je moguće redovno se kupati; vrsta saune. Figlovi na kredi se uglavnom oslanjaju na činjenicu da će, kad se dovoljno uprljaš, štoka pre ili kasnije početi sama da spada s tebe.

Poslednji svet – Figlovi veruju da su mrtvi. Ovaj svet je veoma lep, smatraju oni, i to znači da su u prošlom životu bili stvarno dobri, pa su umrli i dospeli ovamo. Kada naizgled umru, to samo znači da se vraćaju na poslednji svet, koji smatraju poprilično dosadnim.

Sikiriti se – brinuti se, strepeti

Skrivarije – tajne

Torbiče – kožna vrećica, koja se nosi napred, o pojasu; Figlovi u njoj drže stvari od vrednosti, nepojedenu hranu, zanimljive insekte, korisne komadiće drveta, srećno grumenje zemlje i tako dalje. Nije pametno preturati po torbičetu.

Tupeljanje – pričanje gluposti

Tutumrakonja – neznalica

Ubrabonjati se u gaćurde – Ovaj, ućtivo rećeno... veoma, veoma se uplašiti. Takoreći.

Vancaga – neprijatna osoba

Vancaga dabili vancaga – *vrlo* neprijatna osoba

Vel'ki čovek – poglavica klana (obićno keldin muž)

Veštićara – veštica bilo kog uzrasta

Veštićara nad veštićarama – vrlo bitna veštica

Veštićurije – ono što veštice rade

Prvo poglavlje

VELIKI SNEG

Kad je mećava naišla, tresnula je o bregove kao čekić. Ne bi trebalo da nebo sadrži u sebi toliko snega, i pošto nebo to i nije moglo, sneg je padao; padao je nalik na zid beline.

Na prastarom brežuljku, tamo gde se do pre nekoliko sati nalazila grupica bodljikavog drveća, stajalo je snežno brdašce. U ovo doba prošle godine tu je bilo nekoliko ranih jagorčevina; sad je bilo samo snega.

Deo snega se pokrenu. Komad velik otprilike kao jabuka izdiže se i oko njega pokulja dim. Šaka, ne veća od zečje šape, mahnu da ga rastera.

Vrlo malo ali vrlo ljutito plavo lice, s grudvicom snega još nasadenom odozgo, zagleda se u neočekivanu belu pustoš.

„Aman zaman!“, progunda. „Viš ti ovo? Zimovnjak je kriv za sve! Vancaga ne' da se tornja kad mu se reče!“

Izdiže se još grudvica snega. Još glava promoli se napolje.

„Jooo, kuku nama, kuku nama, kuku nama!“, reče jedna. „Opet je našo vel'ku majucnu veštičaru!“

Prva glava se okrenu prema ovoj i kaza: „Tupavi Vuli?“

„Jaha, Robe?“

„Ne reko' li ja tebi da bataljuješ to kukulekanje?“

„Jaha, Robe, reče ti“, kaza glava koju je drugi nazivao Tupavim Vulijem.

„Pa što sad opet to činiš?“

„Izvini, Robe. Nekako je hrupnulo iz mene.“

„Baca me u čamotinju.“

„Izvini, Robe.“

Orobi Sve Redom Rob uzdahnu. „Al', Vuli, bojim se da si u pravu. Jes' vala, došô je da do'vati vel'ku majucnu veštičaru. Ko je čuva dole, na imanjce?“

„Majucni Goropadni Spajk, Robe.“

Rob pogleda uvis, u oblake tako pune snega da su se ugibali po sredini.

„Dobro“, reče on i opet uzdahnu. „Vreme je za junaka.“

Snežni čep uredno skliznu na mesto, a on nestade s vidika i siđe u središte figlovske humke.

Unutrašnjost je bila povelika. Ljudsko biće bi manje-više moglo da se uspravi na sredini, ali bi se onda presamitilo od kašlja, jer je na sredini bila rupa kroz koju je izlazio dim.

Iznutra, duž zidova, protezali su se spratovi i spratovi galerija, i svaki je bio pun Figlova. Obično je sve brujalo od žagora, ali je sada bilo zastrašujuće tiho.

Orobi Sve Redom Rob priđe vatri, gde je čekala njegova žena Džini. Stajala je uspravno i ponosito, kao što kelda i treba da stoji, ali izbliza mu se učinilo da je plakala. On je obgrli jednom rukom.

„Opsa-sa, sigurno znate šta se zbivuje“, reče on plavo-crvenoj publici, koja je gledala naniže, u njega. „Nije ovo kijamet kô kijamet. Zimovnjak je našô vel'ku majucnu veštičaru – more, o'ma da ste se smirili!“

On pričekala dok vika i zveckanje oružjem nisu zamrli, pa nastavi: „Ne mož’ da se borimo sa Zimovnjakom mesto nje! To je njen put! Ne mož’ da pođemo njime mesto nje! Al’ veštičara nad veštičarama nas je poslala na drugu džadu! Mračna je to džada, i opasna!“

Zaori se klicanje. Figlovima se dopadala bar ta pomisao.

„Jaha!“, reče Rob zadovoljno. „Odo’ ja da dovedem junaka!“

Na ovo se začu mnogo smeha, i Vel’ki Jan, najviši među Figlovima, viknu: „Uranio si. Na jedvite jade smo stigli da mu održimo neko’ko časova junakovanja! On je još uvek samo jedno vel’ko niš’!“

„Radi vel’ke majucne veštičare ima da bude junak, i to ti je tačka i kraj“, kaza Rob oštro. „A sade đid odavdi, svi vi na kamaru! M’rš u krečnu jametinu! Iskopajte mi prolaz u podzemljaštvo!“

Sigurno je Zimovnik, govorila je Tifani Bolan sebi dok je stajala pred ocem u ledenoj kući na imanju. Osećala ga je tamo napolju. Ovo ne bi bilo normalno vreme ni usred zime, a sad je bilo proleće. Bio je to izazov. Ili možda samo igra. Kad je Zimovnik u pitanju, ko bi znao.

S tim što ovo ne može da bude igra pošto jaganjci umiru. Jedva da imam i trinaest godina, a otac i mnoštvo starijih ljudi hoće da nešto uradim. A ja ne mogu. Zimovnik me je opet pronašao. Ovde je, a ja sam preslaba.

Bilo bi lakše da me teraju na to, ali ne, oni preklinju. Otac je siv u licu od brige i preklinje me. *Preklinje me rođeni otac.*

Jao ne, sad skida šešir. *Skida šešir* da bi razgovarao sa mnom!

Misle da ja samo pucnem prstima, a magija se stvori, tek onako, za džabe. A ipak, ako ne mogu sada ovo da im obavim,

kakva korist od mene? Ne smem dozvoliti da vide da se plašim. Vešticama nije dopušteno da se plaše.

Ja sam kriva. Sama sam sve započela. Sama moram i završiti. Gospodin Bolan se nakašlja.

„...I, ovaj, ako bi mogla... ovaj, da ga oteraš čarolijama ili, auh, tako nekako? Radi nas...?“

Sve u sobi je bilo sivo zato što je svetlost dopirala kroz prozore pune snega. Niko nije gubio vreme da raščićava tu groznu tvar oko kuća: ko god je mogao da rukuje lopatom bio je potreban drugde, i svejedno ih nije bilo dovoljno. Većina ih je iovako cele noći bila na nogama, uz stada, i pokušavala da zaštiti jaganjce... u mraku, po snegu...

Njenom snegu. Sneg je bio poruka upućena njoj. Izazov. Poziv.

„Dobro“, reče ona. „Videću šta mogu da postignem.“

„Alal ti vera“, reče joj otac i osmehnu se od olakšanja. Ne, ne alal mi vera, pomisli Tifani. Ja sam nam ovo navukla na vrat.

„Moraćete da založite veliku vatru gore, kod torova za strižu“, reče ona naglas. „Stvarno veliku, je l’ važi? Od svega što je zapaljivo; i morate je održavati. Gasiće se, ali vi morate da je održavate. Ma šta se dešavalo, gomilajte gorivo na nju. *Vatra se ne sme ugasiti!*“

Potrudila se da ono „ne sme“ zazvoni i zazvuči zastrašujuće. Da se ljudi ne zaborave. Ona se uvi u debeli, smeđi vuneni ogrtač koji joj je istkala gospođica Nevera i dograbi crni špicasti šešir, okačen na ulaznim vratima. Svi oni koji se behu nagurali u kuhinju kao da uglas nešto prostenjaše, a neki i ustuknuše. Sad hoćemo vešticu, sad nam treba veštica, ali ćemo isto tako sad i da se izmaknemo.

Bila je to čarolija špicastog šešira. Gospođica Nevera ju je nazivala *bofo*.

Tifani Bolan izađe u uzani hodnik prosečen kroz dvorište puno snega, kroz smetove dvostruko više od čoveka. Ako ništa, duboki sneg ju je uglavnom zaklanjao od vetra; vetar je bio načinjen od noževa.

Očistili su stazu sve do ograđenog dvorišta za životinje, ali s teškom mukom. Kad je svud naokolo sneg visok četiri i po metra, kako da ga očistiš? Gde da ga skloniš?

Čekala je kod šupe za kola dok su ljudi zasecali i strugali smetove. Bili su umorni kao psi; već satima su kopali.

Sad je važno...

Ipak, štošta je bilo važno. Važno je da deluješ smireno i samopouzđano, važno je da razmišljaš bistre glave, važno je da ne pokažeš kako bi najradije skvasila gaće od straha...

Ona pruži ruku, uhvati jednu pahuljicu i dobro je pogleda. Nije bila obična, a ne. Bila je to posebna pahulja. Užas. On je podbada. Sad je mogla da ga mrzi. Nikad ranije ga nije mrzela. Ipak, ubijao je jaganjce.

Ona uzdrhta i umota se u ogrtač.

„Odlučila sam se na ovo“, prokrklja ona; dah joj je stvarao oblačiće u vazduhu. Ona pročisti grlo i poče iz početka. „Biram da uradim ovo. Ukoliko postoji cena, odlučila sam da je platim. Ukoliko je cena moja smrt, odlučila sam da umrem. Kud god me ovo odvelo, odlučila sam da pođem onamo. Odlučila sam. Odlučila sam se na ovo.“

Nije to bila čin, izuzev u njenoj glavi, ali ako ne možeš naterati čini da deluju ni u tvojoj rođenoj glavi, onda ih ne možeš naterati da deluju uopšte.

Tifani se uvila u ogrtač da se zaštiti od kandži vetra i tupo je gledala ljude kako donose slamu i drvo. Vatra se razgorevala polako, kao da se plaši da izrazi ma kakav polet.

Ovo joj je uspevalo i pre, pa zar ne? Na desetine puta. Nije to neka velika mudrost kad jednom stekneš osećaj, ali

ranije je uvek imala vremena da se dovede u ono pravo stanje uma, a osim toga, najslabije što je dosad probala bilo je s kuhinjskom vatrom kad je htela da zagreje smrznute noge. U teoriji, trebalo bi da je podjednako lako s velikom lomačom i poljem pod snegom, jelda?

Jelda?

Vatra sunu uvis. Otac joj spusti ruku na rame. Tifani poskoči. Zaboravila je koliko tiho on ume da se kreće.

„Šta si ono pričala o odlučivanju?“, upita je. Zaboravila je i koliko mu je sluh dobar.

„To ti je... nešto veštičje“, odgovori ona, trudeći se da ga ne gleda u lice. „Da bi, ako ne uspem, ovo bila samo moja krivica, ničija druga.“ A i jeste moja krivica, dodade ona za sebe. Nije pravedno, ali niko nije ni rekao da će biti drugačije.

Očeva ruka je uhvati za bradu i blago joj okrenu glavu. Kako su mu meki dlanovi, pomisli Tifani. Dlanovi velikog čoveka, a nežni kao u bebe zbog loja sa ovčijeg runa.

„Nije trebalo da tražimo ovo od tebe, jelda...“, kaza on.

Da, trebalo je da tražite ovo od mene, pomisli Tifani. Jaganjci umiru pod užasnim snegom. I trebalo je da ja odbijem, da kažem kako još nisam dorasla tome. Ali jaganjci umiru pod užasnim snegom!

Biće i drugih jaganjaca, rekoše njene drugostepene misli.

Ipak, to nisu ovi jaganjci. Ovi umiru, ovde i sada. A umiru zato što sam ja poslušala sopstvena stopala i usudila sam se da zaigram sa Zimovnikom.

„Mogu ja to“, reče ona.

Otac ju je držao za bradu i piljio joj je u oči.

„Jesi li sigurna, džigitka?“, zapita. Taj nadimak joj je dala baka – baka Bolan, koja nikad nije izgubila jagnje zbog užasnog snega. On je nikad ranije nije tako zvao. Otkud li mu se sad to javilo u glavi?

„Da!“ Ona mu odgurnu ruku i otrgnu pogled od njegovog pre nego što brizne u plač.

„Nisam... još rekao tvojoj majci“, reče otac vrlo polako, kao da te reči zahtevaju ogromnu pažnju, „ali ne mogu da nađem tvog brata. Mislim da je probao da pomogne. Istri Svindel reče da ga je video s lopaticom. Ovaj... sigurno je on dobro, ali... baci pogled hoćeš li ga negde spaziti, važi? U crvenom je kaputu.“

Od pogleda na njegovo sasvim bezizražajno lice srce joj se slamalo. Mali Ventvort, skoro sedmogodišnjak, većito je trčkarao za muškarcima, većito želeo da bude jedan od njih, većito pokušavao da pomogne... Kako bi lako bilo prevideti jedno malo telo... Sneg je još jako vejao. Jezivo neprirodne pahuljice belele su se na očevim ramenima. Uvek se sećaš takvih sitnica kad ti se svet izmakne pod nogama i ti odjednom padaš...

Nije ovo bilo naprosto nepravedno; bilo je... surovo.

Seti se kakav šešir носиš na glavi! Seti se posla koji leži pred tobom! Ravnoteža! Najvažnija je ravnoteža. Održavaj ravnotežu u središtu, održavaj ravnotežu...

Tifani pruži utrnule ruke prema vatri da izvuče iz nje toplotu.

„Zapamtite, ne dajte da se vatra ugasi“, reče.

„Poslao sam ih da dovlače drva odasvud“, reče otac. „Rekô sam im i ugalj iz kovačnice da donesu. Goriva neće ponestati, to ti obećavam!“

Plamen je plesao i izvijao se prema Tifaninim rukama. Caka je u tome da, caka je, caka je... da strpaš toplotu negde blizu, da je povučeš sa sobom i... uspostaviš ravnotežu. Pusti sve ostalo!

„Idem i ja s...“, zausti njen otac.

„Ne! Ti pazi na vatru!“, viknu Tifani, preglasno, grozničava od straha. „Uradi ono što ti govorim!“

Danas ti nisam ćerka!, urlao je njen um. Sad sam tvoja veštica! Ja ću zaštititi tebe!

Okrenula se pre nego što joj on vidi lice i potrčala kroz pahuljice, stazom prosečenom ka nižim torovima. Sneg je bio ugažen u grumuljičast, brežuljkast puteljak, klizav od tek napadalog snega. Iscrpeni ljudi s lopatama pribijali su se uz smetove sa obeju strana samo da joj ne budu na putu.

Ona stiže do otvorenijeg prostora, gde su drugi pastiri lopatama nasrtali na snežni zid. Pljuštao je oko njih u krupnim komadima.

„Prestanite! Nazad!“, viknu njen glas dok joj je um jecao.

Ljudi brzo poslušашe. Iznad usta koja su izdala naređenje stajao je špicasti šešir. S njim nema prepirke.

Sećaj se toplote, toplote, sećaj se toplote; ravnoteža, ravnoteža...

Ovo je bilo suvo veštičarenje, svedeno na suštinu. Bez igračaka, bez čarobnih štapića, bez bofa, bez glavologije, bez smicalica. Bilo je važno jedino koliko si sposobna.

Ipak, ponekad moraš samoj sebi zamazati oči. Ona nije bila Gospodarica Leta i nije bila Baka Vedervaks. Morala je da se snalazi kako zna i ume.

Ona izvuče srebrnog konjića iz džepa. Bio je mastan i zamrljan, i htela je da ga očisti, ali nije stigla, nije stigla...

Kao vitez koji stavlja kacigu, ona pričvrsti srebrni lanac oko vrata.

Trebalo je više da vežba. Trebalo je da sluša druge. Trebalo je da sluša samu sebe.

Ona duboko udahnu i diže obe ruke, dlanovima naviše. Na desnoj šaci blistao joj se beo ožiljak.

„Grom mi na desnoj ruci“, reče ona. „Munja mi u levoj. Vatra iza mene. Mraz preda mnom.“

Koračala je napred dok se nije našla na samo deset-petnaest centimetara od snežnog nanosa. Osećala je kako njegoa hladnoća već izvlači toplotu iz nje. E pa, neka. Ona nekoliko puta udahnu duboko. Na ovo sam se odlučila...

„Mraz u vatru“, šapnu.

U dvorištu vatra pobele i buknu kao kovačka peć. Zid od snega se raspuče i raspršta se, naglo isparavajući, a komadine snega razleteše se vazduhom. Tifani polako krenu napred. Pred njenim rukama, sneg je uzmicao kao izmaglica pred suncem na izlasku. Topio se od njene vreline i pretvarao se u tunel u velikom smetu; bežao je pred njom i grčio se oko nje u oblacima hladne magle.

To! Očajnički, ona se osmehnu. Istina je. Ako si u svojoj srži savršeno mirna, ako dovedeš um u ono pravo stanje, možeš uspostaviti ravnotežu. U sredini klackalice, ono jedno mesto nikad se ne pomera...

Čizme su joj šljapkale po toploj vodi. Pod snegom je bila sveža zelena trava, zato što je grozomorna mećava došla tako kasno u proleće. Hodala je dalje, prema zatrpanim boksovima za jagnjenje.

Njen otac je zurio u vatru. Dostigla je belo usijanje, kao kovačka peć, i proždirala je drva kao da je oluja goni. U trenu su se pretvarala u pepeo pred njegovim očima.

Voda je sada lila oko Tifaninih čizama.

Bravo! Ali ne misli o tome! Održavaj ravnotežu! Još vreline! Mraz u vatru!

Začu se blejanje.

Ovce mogu da prežive pod snegom, bar neko vreme. Ipak, kako je govorila baka Bolan, kad su bogovi pravili ovce, mora da su njihove mozgove zaboravili u drugom kaputu. U panici – a ovce su uvek na samo centimetar od panike – izgaze i sopstvene jaganjce.

Ukazivali su se jaganjci i ovce u potpunoj zbrci, i s njih se dizala vodena para dok se okolni sneg topio – a oni ostajali, nalik na kipove.

Zagledana pravo napred, Tifani pođe dalje, jedva svesna uzbuđenih povika iza sebe. Ljudi su je pratili, izvlačili ovce, podizali jaganjce u naručje...

Otac je vikao na okolne ljude. Neki su za potpalu cepali konjska kola i bacali drvo na belo usijane plamenove. Drugi su dovlačili nameštaj iz kuće. Točkove, stolove, plastove sena, stolice – vatra je prihvatila sve, proždirala i urlikala da joj se donese još. A nije bilo više.

Nema crvenog kaputa. Nema crvenog kaputa! Ravnoteža, ravnoteža. Tifani je gacala dalje, a voda i ovce su kuljali oko nje. Tavanica tunela se obruši uz pljuskanje i šljiskanje bljuzgavice. Ona ne obrati pažnju. Nove pahuljice padale su kroz rupu i ključale joj u vazduhu iznad glave. Ni na to se nije osvrnula. A onda, pred njom... naznaka crvenila.

Mraz u vatru! Sneg pobeže, i tamo je bio on. Ona ga uze na ruke, privi ga uza se, uli deo svoje toplote u njega; osetila je kako se meškolji i šapnula: „Sneg je bio težak bar petnaest-dvadeset kilograma! Bar petnaest-dvadeset kilograma!“

Ventvort se zakašlja i otvori oči. Dok su joj suze kapale kao sneg koji se topi, ona otrča do nekog pastira i tutnu mu dečaka u naručje.

„Nosi ga majci! Iz ovih stopa!“ Čovek dogradi dečaka i otrča, uplašen od njene žestine. Danas je bila njihova večtica!

Tifani okrenu nazad. Trebalo je spasavati još jagnjadi.

Kaput njenog oca slete na izgledne plamenove, zablista na tren, pa se pretvori u sivi pepeo. Ostali su bili spremni; kad je krenuo da se baci za kaputom, zgrabiše ga i odvukoše nazad dok je on vikao i ritao se.

Kaldrma od kremenja beše se istopila kao puter. Na tren zapljuska, pa se zaledi.

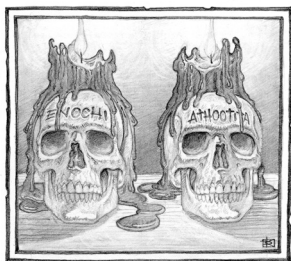
Vatra se ugasi.

Tifani Bolan pogleda uvis, u Zimovnikove oči.

A na krovu šupe za kola, glasić koji je pripadao Majucnom Goropadnom Spajku reče: „E, pandrc!“

Sve ovo se nije još dogodilo. Možda se neće ni dogoditi. Budućnost je uvek malo klimava. Svaka sitnica – recimo pad snežne pahulje ili ispuštanje pogrešne vrste kašike na pod – može je otposlati u nekom novom pravcu. Ili možda ne.

Sve je *počelo* prošle jeseni, onog dana koji je podrazumevao i mačku...

Drugo poglavlje

GOSPOĐICA NEVERA

Ovo je Tifani Bolan: jaše na metli kroz planinsku šumu, na sto pedeset kilometara odatle. Metla je vrlo stara i leti tik iznad zemlje; pozadi su prikacene dve manje, kao pomoćni točkići, da se Tifani ne bi prevalila na stranu. Metla – sasvim prigodno – pripada vrlo staroj veštici po imenu gospođica Nevera, koja ima sto trinaest godina i leti još gore od Tifani.

Tifani je nešto malo više od sto godina mlađa od nje, viša je nego što je bila čak i pre mesec dana, i baš ni u šta na svetu nije onako sigurna kao prošle godine.

Uči za vešticu. Veštice obično nose crno, ali koliko je ona ustanovila, nose crno ponajviše zbog toga što su oduvek nosile crno. To se njoj nije činilo kao naročito dobar razlog, pa se uglavnom oblačila u plavo ili zeleno. Nije se prezrivo smejala skupocenoj odeći pošto je nikad nije ni videla.

Špicasti šešir je, međutim, bio neizbežan. Nije bio čaroban ni po čemu izuzev što je stavljao svima do znanja da je žena pod njim veštica. Ljudi obraćaju pažnju na špicasti šešir.

Svejedno, teško je biti veštica u selu gde si rasla. Teško je biti veštica među ljudima koji te znaju kao „ćerku Džoa Bolana“ i gledali su te kako trčkaraš samo u potkošulji kad si imala dve godine.

Odlazak od kuće je pripomogao. Većina Tifaninih poznanika nikad se nije udaljila više od petnaest kilometara od rodnog mesta, dakle ako ste bili u tajanstvenim stranskim krajevima, i sami ste postajali malčice tajanstveni. Vratili biste se za nijansu drugačiji. Veštica je morala da bude drugačija.

Veštičarenje se, kako se ispostavljalo, uglavnom svodilo na naporan rad i uopšte nije podrazumevalo mnogo čarolija od one ćiribu-ćiriba sorte. Nije bilo škole niti ma čega preterano nalik na lekcije. Ipak, nije mudro pokušavati da sama naučiš da veštičariš, naročito ako si prirodno nadarena. Ukoliko pogrešiš, mogla si za nedelju dana od neznalice da postaneš neko ko se ludački cereka...

Kad se sve sabere, ludačko cerekanje je bilo suština. Niko ga, međutim, nikad nije pominjao. Veštice su većito govorile nešto u stilu: „Nije naodmet da budeš još matorija i još mršavija, a ni da imaš još bradavica“, ali o cerekanju ni reči. Ne baš. Motrile su, ipak, i bile na oprezu; neprestano.

Bilo je vrlo lako da postaneš cerekava. Veštice uglavnom žive same (mačka po želji) i nedeljama ne vide drugu vešticu. U doba kada su ljudi mrzeli veštice, često su ih optuživali da pričaju sa svojim mačkama. Naravno da su pričale s mačkama. Posle tri nedelje bez inteligentnog razgovora o bilo čemu osim o kravama, čovek bi pričao i sa *zidom*. A to je bio jedan od prvih znakova ludačkog cerekanja.

„Cerekanje“ za vešticu ne znači samo zloban smeh. Znači da ti um više nije usidren u glavi. Znači da počinje da ti fali neka daska. Znači da te usamljenost, težak rad, odgovornost i tuđi problemi mic po mic teraju u ludilo, a svaki mic je toliko

mali da skoro i ne primećuješ, i onda odjednom pomisliš kako je normalno što se ne kupas i što nosiš čajnik na glavi. Znači da, zato što znaš više od svih ostalih u selu, misliš da si bolja od njih. Znači da misliš kako nije baš tako strogo razgraničeno šta je dobro a šta zlo. I, na kraju, znači „odlazak u tamu“, kako su govorile veštice. Rđav je to put. Na njegovom kraju leže otrovana vretena i kolibe od kolača.

Da bi se ovo sprečilo, vladao je običaj odlaska u posete. Veštice se stalno posećuju međusobno; ponekad prevale stvarno dug put radi šolje čaja i zemičke. Delimično to rade da bi razmenile tračeve, razume se, pošto veštice obožavaju tračeve, naročito ako su uzbudljivi i ne naročito istiniti. Ali uglavnom da bi držale jedna drugu na oku.

Danas je Tifani krenula u posetu Baki Vedervaks – po mišljenju većine veštica (uključujući i samu Baku), najmoćnijoj veštici u planinama. Sve se to radilo vrlo učtivo. Niko nije govorio: „Nisi, dakle, pošandrcala?“ ili „Ni slučajno! Glava mi je bistra kô boza!“ Nisu ni morale. Shvatale su o čemu je tu zapravo reč, pa su razgovarale o nečem drugom. Ipak, kad Baka zapadne u izvesna raspoloženja, s njom nije bilo lako.

Ćutke je sedela u stolici za ljuľanje. Neki ljudi su vićni razgovoru, ali Baka Vedervaks je bila vićna tišini. Umela je da sedi tako tiho i nepomićno da bi polako nestala s vidika. Zaboravili biste da je tu. Soba bi odjednom bila prazna.

Ovo bi uzrujalo narod. To joj je verovatno i bila namera. Ipak, i Tifani se naućila tišini od bake Bolan, svoje prave bake. Sada je shvatala da, ako se sasvim umiriš, moćeš postati gotovo nevidljiv.

Baka Vedervaks je bila stručnjak.

Tifani je tu ćin u mislima nazivala „nisam tu“, ukoliko je to uopšte bila ćin. Zakljućila je kako svako u sebi nosi nešto ćime obznanjuje svetu svoje prisustvo. Zato ćesto moćeš da

osetiš kad je neko iza tebe, čak i ako ne napravi nikakav šum. Primaš signal koji znači „tu sam“.

Kod nekih je on vrlo jak. Takve uvek prve usluže u radnji. Baka Vedervaks je, kad poželi, posedovala tako snažan signal koji kaže „tu sam“ da se odbijao od planina; kad kroči u šumu, svi vukovi i medvedi istrčali bi iz nje na drugom kraju.

Umela je i da ga isključi.

To je sad uradila. Tifani se morala usredsrediti da bi je vide-la. Najveći deo uma govorio joj je da tu nema ama baš nikoga.

E pa, pomisli ona, sad je dosta. Nakašlja se. Odjednom, Baka Vedervaks je bila prisutna sve vreme.

„Gospođica Nevera je odlično“, reče Tifani.

„Valjana žena“, reče Baka. „Nego šta.“

„Ima ona svoje bubice“, reče Tifani.

„Niko nije savršen“, reče Baka.

„Sad isprobava nove oči“, reče Tifani.

„Baš lepo.“

„U pitanju je par gavranova...“

„Što da ne“, kaza Baka.

„Bolji su od miša kog obično koristi“, reče Tifani.

„Pa sigurno.“

To je potrajalo još malo, u istom maniru, sve dok Tifani nije počela da se nervira što je sav posao pao na nju. Na kraju krajeva, postoji nešto što se zove lepo vaspitanje. No dobro, sad je znala šta da radi po tom pitanju.

„Gospođa Uvolaža je napisala još jednu knjigu“, reče.

„Čula sam“, kaza Baka. Senke u sobi možda još malo potamneše.

Zato se, dakle, duri. Baka Vedervaks bi se naljutila kad samo pomisli na gospođu Uvolažu. Gospođa Uvolaža je, za Baku Vedervaks, bila tačno onakva kakva veštica ne treba da bude. Nije bila meštanka, što je već samo po sebi maltene

zločin. Pisala je knjige, a Baka Vedervaks nije imala poverenja u knjige. Pored toga, gospođa Uvolaža (prezime se izgovaralo „Uvolaž“, ili ga je bar tako izgovarala gospođa Uvolaža) verovala je u svetlucave čarobne štapiće i magične amajlije, u tajanstvene rune i moć zvezda, dok je Baka Vedervaks verovala u šolje čaja, bajati keks, kupanje u hladnoj vodi svakog jutra i, pa, prvenstveno je verovala u Baku Vedervaks.

Gospođa Uvolaža je bila omiljena među mlađim vešticama, jer ako se baviš veštičarenjem po njenom, mogla si nositi toliko nakita da jedva hodaš. Baka Vedervaks nije bila preterano omiljena nigde, nikome...

...osim kad im zatreba. Kada Smrt stoji kraj kolenke ili se sekira omakne u šumi i krv natopi mahovinu – e, tad trkom pošaljete nekoga do hladne, čvornovate kolibice na čistini. Kad nestane svaka nada, pozoveš Baku Vedervaks jer je najbolja.

Uvek bi došla. Uvek. Ali omiljena? Ne. Kad ti neko treba, to nije isto kao kad ti se dopada. Baku Vedervaks biste potražili kad postane *ozbiljno*.

Tifani se ona jeste dopadala, međutim, na neki čudan način. Činilo joj se da se i ona sviđa Baki Vedervaks. Dozvoljavala je Tifani da je zove „Bako“ iako su je sve druge mlade veštice nazivale „gazdarica Vedervaks“. Ako si u prijateljskim odnosima s Bakom Vedervaks, ponekad te je – Tifani je imala utisak – stavljala na probu, da vidi u koliko ćeš prijateljskim odnosima s njom ostati. Sve u vezi s Bakom Vedervaks predstavljalo je nekakvu probu.

„Nova knjiga se zove *Prvi uzlet u veštičarenje*“, nastavi ona, pažljivo posmatrajući staru vešticu.

Baka Vedervaks se osmehnu. To jest, uglovi usta joj se izviše naviše.

„Ha!“, reče ona. „Već sam ovo rekla i ponoviću: ne može se veštičarenje naučiti iz knjiga. Letis Uvolaža misli da postaneš

veštica tako što nakupuješ svašta.“ Ona prodorno pogleda u Tifani, kao da pokušava nešto da prelomi. Onda reče: „I kladim se da ne ume *ovo*.“

Ona obavi šolju čaja rukom i podiže je. Zatim pruži drugu i uhvati Tifani za ruku.

„Spremna?“, upita Baka.

„Za št...“, zausti Tifani, a onda oseti kako joj se šaka zagreva. Toplota joj se proširi uz podlakticu i obli je sve do kosti.

„Osećaš?“

„Da!“

Toplota zgasnu. Još zagledana u Tifanino lice, Baka Vedervaks izvrnu šolju naopačke.

Čaj ispade napolje u komadu. Bio je sasvim zaleđen.

Tifani je imala dovoljno godina da ne kaže: „Kako ste uspe-
li?“ Baka Vedervaks nije odgovarala na glupa pitanja, a kad smo kod toga, uglavnom i nije često odgovarala na bilo kakva.

„Premestili ste toplotu“, reče Tifani. „Uzeli ste toplotu iz čaja, sproveli je kroz sebe i prebacili je u mene, jelda?“

„Da, ali mene nije ni dotakla“, reče Baka pobedonosno. „Sve ti je to, vidiš, stvar ravnoteže. Caka je u ravnoteži. Us-
postaviš ravnotežu i...“ Ona zastade. „Jesi li se klackala nekad na klackalici? Jedan kraj ode gore, drugi se spusti. Ali onaj delić na sredini, na samoj sredini, ostaje gde je. 'Gore' i 'dole' prolaze pravo kroz njega. Nebitno koliko su visoko ili nisko krajevi, on ostaje u ravnoteži.“ Ona frknu. „Magija ti se uglav-
nom i sastoji od premeštanja ovoga i onoga.“

„Mogu li da naučim ovo?“

„Rekla bi' da možeš. Nije teško ako dovedeš um u pravo stanje.“

„Možete li vi da me naučite?“

„Pa sad sam te naučila. Pokazala sam ti.“

„Ne, Bako, samo ste mi pokazali kako se to radi, ne... *kako se radi.*“

„To ne bi' umela da ti kažem. Ja znam kako ja to radim. Ti ćeš nekako drugačije. Samo treba da dovedeš um u pravo stanje.“

„Kako?“

„A otkud ja znam? To je tvoj um“, obrecnu se Baka. „Pri-stavi opet lonče, molim te. Ohladi mi se čaj.“

U svemu ovome je gotovo bilo nekakve zajedljivosti, ali takva je bila Baka. Po njenom mišljenju, ako ste sposobni da naučite, sami ćete se snaći. Nema svrhe olakšavati vam. Život nikoga ne mazi, govorila je.

„Vidim da još носиš tu đinđuvu“, reče Baka. Nije volela đinđuve, a kod nje je to označavalo sve metalno što veštica ima na sebi a ne služi joj da nešto pričvrsti, zatvori ili zakopča. To je značilo da si se „nakupovala“.

Tifani dotaknu srebrnog konjića kog je nosila oko vrata. Bio je mali i jednostavan i mnogo joj je značio.

„Da“, reče ona spokojno. „Još ga nosim.“

„Šta ti je to u korpi?“, upita Baka odjednom; ovo je bilo neobično neučtivo. Tifanina korpa je stajala na stolu. U njoj je, naravno, bio poklon. Kad ideš u posetu, uvek odneseš neki poklončić, to svako zna, ali osoba koju si posetila treba da se iznenadi i kaže nešto u smislu: „Jaaaao, nije trebalo.“

„Donela sam vam nešto“, reče Tifani i s mukom diže veliki crni čajnik da ga stavi na vatru.

„Svakako nema razloga da ti meni donosiš neke tamo poklone“, reče Baka strogo.

„Pa dobro“, reče Tifani, ne upuštajući se dalje.

Čula je kako Baka diže poklopac s korpe. U njoj je bilo mače.

„Majka joj je Rozika, mačka udovice Konop“, reče Tifani da ispuni tišinu.

„*Nije trebalo*“, zareža glas Bake Vedervaks.

„Nije mi bilo teško.“ Tifani se osmehnu vatri.

„Ne mogu ja da držim mačke.“

„Loviće vam miševe“, reče Tifani; i dalje se nije osvrkala.

„Nemam miševe.“

Nemaju šta da pojedu, pomisli Tifani. Naglas reče: „Gospođa Uvolaža ima šest velikih crnih mačaka.“ Iz korpe je belo mače verovatno piljilo naviše, u Baku Vedervaks, s tužnim, zgranutim izrazom svih mačića na svetu. Ti mene stavljaš na probu, ali i ja tebe stavljam na probu, pomisli Tifani.

„U svakom slučaju, ne znam gde bih s njim. Moraće da spava u staji za koze“, reče Baka Vedervaks. Većina veštica je gajila koze.

Mače se protrlja o Bakinu ruku i reče *cvil*.

Kasnije, kada je Tifani krenula, Baka Vedervaks joj je poževela zbogom s vrata i pažljivo ih je zatvorila tako da je mače ostalo napolju.

Tifani pođe preko čistine, ka mestu gde je privezala metlu gospođice Nevere.

Ipak, nije je uzjahala, ne još. Ona se leđima nasloni na žbun božikovine i tako se umiri da više nije bila tu, tako se umiri da je sve u njoj govorilo: nisam tu.

Svako može da vidi slike u vatri i oblacima. Samo je trebalo izvrnuti isto to naglavce. Isključiš onaj deo sebe koji poručuje drugima da si prisutna. Razrediš se. Ako neko pogleda u tebe, bude mu vrlo teško da te vidi. Lice ti postane komadić lista i senke, telo deo drveta i žbuna. Um druge osobe popuni rupe.

Izgledala je kao deo žbuna božikovine i motrila je na vrata. Vetar se pojačao, topao ali uznemirujući; stresao je žute i crvene listove s javorovog drveća i vitlao ih po čistini. Mače je pokušalo šapama da ulovi nekoliko u vazduhu, a onda je sedelo i tužno cvilkalo. Svakog časka Baka Vedervaks će pomisliti da je Tifani otišla, pa će otvoriti vrata i...

„*Da nisi zaboravila nešto?*“, reče joj Baka na uvo.

Ona je *bila* žbun.

„Ovaj... mnogo je slatko. Samo sam mislila da biste ga možda, znate već, zavoleli“, reče Tifani, ali zapravo je mislila: dobro, mogla je stići ovamo pre mene da je potrčala, ali zašto je nisam videla? Možeš li u isto vreme da trčiš i da se kriješ?

„More, pusti ti mene, mala“, reče veštica. „Trk nazad do gospođice Nevere i pozdravi je od mene – iz ovih stopa. Ali“ – i glas joj se malo ublaži – „lepo si se malopre sakrila. Mnogi te ne bi videli. Jedva sam ti i čula kosu kako raste!“

Kada se Tifanina metla udaljila sa čistine, i Baka Vedervaks se, pomoću još nekih sitnica, uverila da je ova stvarno otišla, ona se vrati unutra, smišljeno se ne osvrćući na mače.

Nekoliko minuta kasnije vrata se malčice odškrinuše. Možda od promaje. Mače ukaska unutra...

Sve veštice su pomalo čudne. Tifani se navikla na čudno, i sada joj je čudno bilo sasvim normalno. Recimo, gospođica Pribran je imala dva tela, iako je jedno bilo zamišljeno. Gazdarica Vucidol je odgajala pedigirane kišne gliste i svima im davala imena... dobro, ona skoro da uopšte i nije bila čudna, samo malo uvrnuta, a kišne gliste su bile vrlo zanimljive na jedan krajnje nezanimljiv način. A Babusija Dismas je bila patila od napada vremenske neusredsređenosti, što ume da bude baš neobično kad snađe vešticu; usta joj se nikad nisu micala u skladu s rečima koje izgovara, a ponekad bi bat njenih koraka sišao niz stepenice deset minuta pre nje.

Ipak, kad je o čudaštvu reč, gospođica Nevera nije samo šila sve ostale za tri aršina nego i za još jedno pet-šest hvati, nekoliko lakata i bar desetak cola pride.

Odakle početi kad je čudno sve od glave do pete...

Gospođica Eumenida Nevera oslepela je sa šezdeset godina. Za većinu ljudi to bi predstavljalo nesreću, ali gospođica Nevera je bila vešta u Pozajmljivanju, a to je naročit veštičji dar.

Mogla je da koristi oči životinja i da im pravo iz umova pročita ono što vide.

U sedamdeset petoj je ogлуvela, ali je dotad već naučila da se snalazi i koristila je svake uši koje zatekne kako trčkaraju unaokolo.

Kad se Tifani tek doselila kod nje, gospođica Nevera je gledala i slušala pomoću miša zato što joj je stara čavka uginula. Bilo je pomalo nelagodno gledati staricu kako korača po kolibi s mišem u pruženoj ruci, a čak veoma nelagodno ako nešto kažeš, a miš se hitro osvrne prema tebi. Neverovatno koliko je mrduckanje ružičaste njuškice umelo da deluje sablasno.

Novi gavranovi su bili mnogo bolji. Neko iz obližnjeg sela napravio je starici prečku koju je mogla nositi na ramenima, s po jednom pticom sa svake strane; zajedno s njenom belom kosom, ovo je ostavljalo vrlo, pa, veštičji utisak, premda bi joj se do večeri leđa ogrtača malo uneredila.

Treba pomenuti i njen časovnik. Bio je težak, od zardalog gvožđa, i napravio ga je neko ko je bio više kovač nego saj-džija, pa se zato umesto *tik-tak* čulo *zveke-zvek*. Nosila ga je za pojasom i znala je koliko je sati tako što bi opipala male zatupaste kazaljke.

Po selima se pričalo da je časovnik srce gospođice Nevere i da ga ona koristi još otkako joj je prvo srce umrlo. Ipak, o gospođici Neveri kružile su raznorazne priče.

Morali ste vrlo dobro podnositi čudaštva da biste preživeli pored nje. Bio je običaj da mlade veštice putuju tamo i ovamo i žive kod starijih veštica kako bi učile od stručnjakinja, u zamenu za ono što je gospođica Čarla, koja se bavila potragom za vešticama, nazivala „malo pomoći oko kućnih poslova“,

a to je značilo „obavljanje svih kućnih poslova“. Uglavnom bi otišle iz kuće gospođice Nevere posle jedne noći. Tifani je izdržavala već tri meseca.

E da, a ponekad, kad joj zatreba par očiju da nešto vidi, gospođica Nevera bi se ušunjala u tvoje. Bio je to neobičan, peckav osećaj, kao da ti neko nevidljiv gleda preko ramena.

Da... možda ih gospođica Nevera nije samo *šila* za tri aršina, pet-šest hvati i sve ono ostalo nego ih je uz to i štrikala, heklala, vezla, pa još pravila i makrame.

Zapravo je tkala za razbojem kad je Tifani ušla. Dva kljuna se okrenuše prema njoj.

„Zdravo, dete“, reče gospođica Nevera tanušnim, prozukulim glasom. „Lepo si se danas provela.“

„Jesam, gospođice Nevero“, reče Tifani poslušno.

„Videla si se sa onom malom Vedervaksovom, i ona je dobro.“ *Čuk-čuk*, začu se razboj. ***Zveke-zvek***, odjeknu sat.

„Vrlo dobro“, reče Tifani. Gospođica Nevera nije postavljala pitanja. Samo bi ti saopštila odgovor. „Mala Vedervaksova“, pomisli Tifani dok je iznosila večeru. Ipak, gospođica Nevera je bila veoma stara.

I veoma zastrašujuća. To je bilo činjenično stanje. Nije se moglo poreći. Nije imala kukast nos i svi zubi su joj bili na broju – doduše, bili su žuti – ali izuzimajući to, bila je veštica iz slikovnice. I kolena su joj škriputala pri hodu. A vrlo se hitro kretala – pomoću dva štapa, brzala je naokolo kao veliki pauk. I to je bilo čudno: koliba je bila puna paučine, i gospođica Nevera je naredila Tifani da je nikako ne dira, ali paukove nikad niste viđali.

Bila je tu i crna boja. Većina veštica voli crno, ali gospođica Nevera je imala čak i crne koze i crne kokoške. Zidovi su bili crni. Pod je bio crn. Ako ispustite odžačar-bombonu, više je nikad nećete naći. I, na sopstveni jad, Tifani je morala

da pravi crne sireve, što je zahtevalo da ih boji sjajnim crnim voskom. Tifani je bila odlična mlekarica, i vosak jeste čuvao vlagu, ali Tifani nije imala poverenja u crne sireve. Uvek su izgledali kao da nešto mute.

I činilo se da gospođici Neveri nije potreban san. Sad joj je bilo prilično svejedno da li je noć ili dan. Kada bi gavranovi otišli na spavanje, prizvala bi sovu i tkala pomoću njenog vida. Sova je naročito zgodna, rekla je, jer stalno okreće glavu da gleda čunak na razboju. Čuk-čuk, čuo se razboj; *zveke-zvek*, odzvanjao je sat kao da mu odgovara.

Gospođica Nevera u lepršavom crnom ogrtaču, sa zavojima preko očiju i raščupanom belom kosom...

Gospođica Nevera, koja s dva štapa lunja po kolibi i dvorištu u mraznoj noći i miriše sećanje na cveće...

Sve veštice su naročito vične nečem određenom, a gospođica Nevera je delila pravdu.

Ljudi su prevaljivali kilometre da bi joj izložili svoje probleme:

Znam da je to moja krava, ali on kaže da je njegova!

Ona kaže da je zemlja njena, ali otac ju je ostavio meni!

...i gospođica Nevera bi sedela za čuk-čukavim razbojem, leđima okrenuta sobi punoj zabrinutog sveta. Bilo im je neugodno zbog razboja. Motrili su na njega kao da ga se plaše, a gavranovi su motrili na njih.

Mucavo bi izložili slučaj, uz mnogo „ovaj“ i „auh“, dok je razboj čangrljao pri treperavoj svetlosti sveća. Ah, da... svetlost sveća...

Svećnjaci su bile dve lobanje. U jednu je bila urezana reč ENOHI; u drugu reč ATOTITA.

(Reči su značile „KRIVICA“ i „NEVINOST“. Tifani je priželjkivala da to ne zna. Devojčica odrasla na Kredi ama baš nikako nije mogla znati tako nešto, pošto su reči bile na